

I grænselandet

Nye installationer og videoværker af Birgit Johnsen og Hanne Nielsen

Af Gitte Ørskou

Birgit Johnsens og Hanne Nielsens videoinstallation *Territoriale Udsagn* er gribende i helt elementær forstand. De seks kvinder, der skiftevis beretter til kameraet, spinder os langsomt ind i deres historier, som vi har svært ved at vriste os ud af. Indfanget af historiernes fremadskridende forløb, der rytmisk brydes, forsinkes og gentages af kunstnernes stilistiske greb (forskellige lyssætninger og kameravinkler, krydsklip m.v.), spidser vi stakåndet og opmærksomt øren og øjne, når kvindernes fortællinger langsomt folder sig ud. Det er beretninger om grænser, der foldes ud. Om de gange, hvor kvinderne har stødt på grænsesætninger, der udfordrede deres personlige rum og integritet.

Vi møder: den unge kvinde, hvis veninde var mere optaget af sit barn end samværet med kvinden. Den iranske pige der en dag blev konfronteret med spørgsmålet om, hvorvidt hun var villig til at følge sine forældre tilbage til Iran, hvis revolutionen satte ind. Den færøske kvinde der en ganske almindelig hverdag pludselig skulle forsvare sit nationale tilhørsforhold overfor en vildtfremmed dame. Kvinden der fandt sig siddende i færd med udførligt at berette om sin skilsmisse til en perifær studiekammerat. Den unge kvinde der stadig martres af episoden, hvor hun en morgen ventede på bussen og i sin selvtilstrækkelighed ikke fandt tid til at hjælpe en såret mand, der henvendte sig til hende. Og endelig den afrikanske kvinde der stadig chikaneres af en mandlig underbo, fordi hun afviste hans tilnærmelser.

Indholdet i kvindernes fortællinger skifter fra hverdagens banaliteter til eksistentielle beretninger om at føle sig fremmed i en virkelighed, der presser sig på. Trods fortællingernes gribende indhold er det formen, der dikterer deres nærvær. Ligesom Den Gode Historie med en dårlig timing og et par knudrede vendinger hurtigt kan vise sig at blive en kedsommelig affære, er også kvindernes beretninger dybt afhængig af den form, de præsenteres i. I *Territoriale Udsagn* dikterer form og indhold hinanden. Kvinderne er blevet bedt om at fortælle den samme episode fire gange med flere dages interval. Hver gang er de blevet filmet med en ny kameravinkel og med en ny lyssætning. Det langstrakte tidsrum synes at modulere kvindernes beretninger, der umærkeligt ændrer sig og skaber mulighed for refleksioner, der løbende sniger sig ind i fortællingerne. Måske har også den skiftende iscenesættelse, hvor lyset forandres fra det nøgterne forhørsagtige til det

teatralsk dramatiske, haft indflydelse på kvindernes udlægning af deres beretninger. De har været helt alene i rummet med kameraet, der har snurret i et på forhånd defineret tidsrum, som rækker ud over fortællingernes længde. Også den lange, rastløse venten efter beretningens afslutning, hvor der nynnnes, sukkes, hostes og faldes i staver, udgør en væsentlig del af Johnsens og Nielsens kunstneriske materiale.

I videoinstallationen er dette kunstneriske materiale klippet sammen og projiceret på to frithængende skærme, der er ophængt en anelse forskudt. Ligesom den filmiske *framing* giver kvinderne luft og ikke presser dem ind i snævre rammer, har også de immaterielle projektioner et frigørende potentiale. Det er heller ikke nogen entydig kvindeskildring, Johnsen og Nielsen præsenterer os for. Foran de forskudte skærme må vi bevæge os rundt, søgende og en smule klodset, fordi ikke hele fortællingen kan gribes med et enkelt, tilbagelænet blik. De to skærme præsenterer to forskellige forløb, der rytmisk krydsklippes og lader beretningerne glide ind i hinanden, så kvindernes meget personlige og intime beretninger aldrig står alene, men konsekvent forstyrres af den anden skærms fortællende kvinde.

Distance og nærhed

I *Territorielle Udsagn* pendulerer vi som beskuerer vedvarende mellem en følelse af intimitet og fortrolighed, der bringer os *helt tæt på* de talende kvinder, og så den distance, der uvægerligt sætter ind med hele videoinstallationens markante iscenesættelse.

Beretningerne vækker øjeblikkeligt genklang. Tavs og opslugt lader man sig suge ind i beretningerne og i de refleksioner, de bringer med sig. Selv bittesmå detaljer står frem med et næsten fysisk nærvær: som når den færøske kvinde bider sig i læben, vender blikket op og langsomt drejer rundt på stolen midt i sin gribende beretning om det verbale angreb, hun var udsat for – eller når den forurettede kvinde i et splitsekund omtaler sin veninde som ”pisse irriterende” med et stødende og smule stakåndet udbrud midt i den ellers lakoniske fortælling.

Dette fysiske nærvær, der skærer sig ind i os med betroelsens hengivende suk, står i voldsom kontrast til installationens åbenlyse iscenesættelse. De mærkeligt institutionelle omgivelser kvinderne befinder sig i, samt visheden om, at de er alene foran kameraet uden nogen sparringspartner at fortælle til, indstifter uvægerligt en afstand til selve fortællingerne. Samtidig er kameravinklerne og lyssætningen, der flere gange mimer det traditionelle tv-medies mange stilistiske greb, så åbenlys, at dén intimitet, vi troede var fortællingens lod, med ét afslører sig som en konstruktion. Ikke blot kvindernes egne beretninger, men også vores aflæsning og fortolkning af

beretningerne, skifter alt efter kameravinklen og lyssætningen, der føjer nye betydninger til. Snart indsniger sig den tanke, at det hele faktisk *kunne* være en fiktion, en ren iscenesættelse uden nogen autenticitet. Grænsen mellem dokumentarisme og fiktion sløres. Fordi vi selv bærer rundt på en tung visuel bagage, en erfaring, der lynhurtigt sætter ind og lader os aflæse situationerne i henhold til de visuelle skabeloner, der nu engang har skabt konsensus, kan vi aldrig aflæse billederne og den filmiske fortælling ”rent”. Når kvinden, der fortalte om sin skilsmisse til en ret ukendt studiekammerat, pludselig afbildes i et mørkt og kontrastfyldt lys med vinduespersiennernes skarpe skygger aftegnet i rummet, trækker det filmiske billede på de mange thrillere, der har gjort denne lyssætning til deres embleme. Selv bliver vi i tvivl om aflæsningens autenticitet. Form og indhold krydser klinger og placerer os i et eksistentielt ingenmandsland, hvor vi ikke kan vide os sikker.

Johnsen og Nielsen har skabt en fortælling om grænser. Men frem for at trække grænserne klart op former fortællingen sig som en glidende strøm, der konsekvent slører, modulerer og peger på grænserne og deres fleksibilitet. Beretningerne om den dag, hvor kvinderne stødte på deres grænse, gentages igen og igen med stadig mere refleksion og tvivl – fra forskellige vinkler og i et forskelligt lys – der alt sammen blødgør og nuancerer fortællingernes pointer. Johnsens og Nielsens formelle greb, der klipper beretningerne i bidder og sætter dem ind i nye rammer, synes gennemgående at være en stadig visuel fortolkning, der nok er tro mod indholdet i beretningerne, men samtidig både lægger til og trækker fra de intime fortællinger, som vi umiddelbart kan genkende. Fokus flyttes hele tiden mellem de to beretninger, der optræder ved siden af hinanden. Pointerne gentages i nye ikklædninger, og historierne fortælles igen og igen. Tidsfornemmelsen er hørt op, kronologien har meldt pas. I stedet mødes vi af en glidende billedstrøm, der holder os fast i en vedvarende fascination mellem distancen og nærværet.

Grænserne udfordres – I’m so fucking happy

I videoen *I’m so fucking happy* sås der på samme måde tvivl om autenticitetens oprindelse. Hvor *Territorielle Udsagn* lader sine skred komme rytmisk og glidende i takt med den langsomme fysiske oplevelse af værket, er *I’m so fucking happy* langt mere direkte og pågående. En række forbipasserende kvinder i en dansk by er blevet bedt om at sige ”I’m so fucking happy” til kameraet. De mange udsagn er af Johnsen og Nielsen klippet sammen i en kort, præcis montage, der som pistolskud ekspederer sine pointer. Mens enkelte kvinder leverer udsagnet med stor begejstring og entusiasme, er andre udtryksløse og mekaniske. De fleste afslutter dog deres

performance med et lille smil og et nik til kameraet for tilsyneladende at få bekræftet, om de har gjort deres arbejde godt nok.

Udsagnet er i sig selv tvetydigt. I den positive tilkendegivelse har indsneget sig et ”fucking”, der tillægger udsagnet et ironisk twist. Udsagnet bliver som sådan en udvendig og kunstig konstruktion, der ikke bunder i nogen reel følelse, men snarere i en performativ gestus – noget der spilles. Fordi iscenesættelsen bliver så åbenlys med gentagelsen af den samme sætning hos de forskellige kvinder, fremstår udsagnet i højere grad som en hysterisk og skinger opretholdelse af et ydre billede, der gennemhuller troværdigheden.

De mange korte og stødvise klip bombarderer vores øje med en hyperventilerende og pågående billedmasse, der ikke blot overskrider grænsen mellem det offentlige og det private, men også mellem autenticitet og konstruktion. Med et forsonende glimt i øjet leverer Johnsen og Nielsen her resultaterne af deres undersøgelser af de grænser, vi hver dag forsøger at holde trit med i vores omgang med verden. Vi genkender med største fortrolighed følelsen af at sætte en glad grimasse op, selv når det ser allermest sort ud. Derfor skaber mødet med værket et skred i den billedstrøm, vi kalder vores virkelighed,

Det er svært at være upåvirket af Johnsen og Nielsens værker. Beskuerens forventninger og følelser er en del af det register, der udgør Johnsens og Nielsens kunstneriske materiale. I deres stedsspecifikke installationer i Esbjerg by, hvor de har sat lys på og opsat kameraer i en række passager, hvor byens indbyggere dagligt færdes, inddrages beskueren i hel bogstavelig og fysisk forstand. De mennesker, der jævnligt passerer igennem uden rigtigt at reflektere over deres omgivelser, gøres pludselig opmærksom på det rum, de trænger igennem. Kameraudstyret gør grænserne – og dermed ens indtræden – i byens rum synlige med de associationer til overvågningssamfundets trængsler og kontrol, som kameraerne bringer med sig. I en af passagerne har Johnsen og Nielsen indsat en spot, der pludselig sætter den passerende i centrum, mens en anden er beklædt med et gult lys, der lokker den passerende til. I begge passager er opsat monitorer, hvor den passerende ser sig selv.

Ligesom vi i vores daglige omgang med verden ofte bevæger os hovedløst rundt og kun i glimt sanser vores virkelige væren i verden, sætter Johnsens og Nielsens umærkelige greb i byens passager en glimtvis erkendelse i gang hos det menneske, der går igennem. Pludselig sanser man sig selv i verden. Grænserne mellem individ og verden er både markeret og udvidet. Det skred, der skaber grobund for refleksion og erkendelse, er med ét en realitet. Vi har bevæget os ud af vores vante verden og ind i grænselandet, hvor alt kan ske.